

TANITMA

Turkish Linguistics Today

Ahmet KOCAMAN

Türkçe bağlantılı (agglutinating) dillerin en yetkin örneklerinden biri sayılmaktadır, bu nedenle birçok yabancı dilci çok eskiden beri Türkçeyle ilgilenmişlerdir. Bu çalışmalar ortaçağdan günümüze uzanan çizgide kimi zaman dilbilgisi kimi zaman da sözcükbilim/sözlük ağırlıklı olarak tarihsel bir doğrultuda yürümüş, geçtiğimiz yüzyılın sonlarından beri betimlemeli bir çerçevede ele alınmaya başlamıştır. Hollandalı dilbilimciler H.Boeschoten ile L. Verhoeven'in yayına hazırladıkları *Turkish Linguistics Today* (Günümüz Türk Dilbilimi) adlı kitap da Türkçe üzerine yapılan betimlemeli çalışmaların güzel bir örneğini oluşturmaktadır.

Kitap genel bir girişle birlikte sesbilim, sözdizim, anlambilim, tek ve iki dilli ortamda Türkçe edinimi, lehçebilim ve dil reformu altbaşlıkları altında Türkçe ile ilgili çalışmaları özetlemekte, günümüzdeki durumu belirleyerek, gelecekteki araştırma konularına ilişkin ipuçları vermektedir.

Sesbilim bölümünde sesbirimlerin dökümü verildikten sonra, hece yapısı, vurgu, sesbilim süreçleri gibi konuların incelenmesinde güncel tartışmalara değinilmekte, ünlü uyumunu açıklamak için yeni bir yöntem önerilmektedir. Bu öneri ikil (binary) özellik kavramı yerine tekli (unary) kök kavramına dayandırılmakta, sesbilim olgularının açıklanmasında ünlü-ünsüzlerin özellikleriyle ilgili bürünsel (prosodic) etmenler bütünleştirilmeye çalışılmaktadır. Bölümün sonunda ünlü uzunluğu, iç türeme gibi konularda daha ayrıntılı çalışmalara gereksinim olduğu, araştırmaların özellikle konuşma dili üzerinde yoğunlaştırılmasının uygun olacağı belirtilmektedir.

J.Kornfilt'in yazdığı sözdizimi bölümünde de Türkçe'deki sözdizim işlemleri evrensel bir sözdizim kuramı açısından incelenmekte, Türkçenin sözdizim açısından ilginç olgularla dolu bir dil olduğu savunulmaktadır. Yazarın özellikle Yönetme ve Bağlama (Government and Binding) kuramı açısından söyledikleri çağdaş Türkçe incelemelerine yeni bir bakış açısı getirmektedir. Ancak yazarın da belirttiği gibi, belirtme durumu dışı varsayımlar (unaccusative hypothesis) , sıfat tümcecikleriyle ilgili öteki konular, *-mA* ve *-Dik* ulaçları gibi konularda aydınlanmayan birçok konu araştırmacıları beklemektedir.

Türk anlambilimine yeniden bakış adını taşıyan bölümde ise eylem zamanı (tense), görünüş, kip, durum (case) ve sözcük dizilişi belli başlı konuları oluşturmaktadır. Bu

konularda Türkçe'de günümüzdeki tartışma ve öneriler daha çok sözdizim-anlambilim ilişkileri çerçevesinde incelenmekte, gelecekte gönderim işlemleri (anaphoric processes), konuşanın tutumu, konuşan-dinleyen ilişkileri vb. konularının ele alınabilmesi için bir söylem anlambilimine gereksinim duyulabileceği belirtilmektedir.

Türkçenin edinimi bölümündeki araştırmaların ağırlığı anadil bağlamındadır. Bu çerçevede özellikle Berkeley'de Slobin, Aksu-Koç ve Ekmekçi'nin çalışmaları anılmakta, ikinci dil bağlamında Türkçe edinimi incelemelerinin de gelişmekte olan bir alan olduğuna dikkat çekilmektedir.

Kitabın ilginç bölümlerinden birisini de toplumdilbilim çerçevesinde dil değişmeleri, lehçebilim ve dil devrimi konuları irdeleyen bölüm oluşturmaktadır. Yazar burada Derleme Sözlüğü'nde 'havuç' sözcüğü için kullanılan değişik karşılıklardan yola çıkarak bir eşdillilik haritası çıkartmakta, ve bu sözcük çalışmasının değerini belirtmektedir. Kitabı yayına hazırlayanlar Türkçedeki dil değişkeleri (ağız, lehçe vb.), dil kullanımı ve Türkiye'deki azınlık dilleriyle Türkçe arasındaki ilişkilerin incelenmemesini büyük eksiklik olarak görmekte-dirler.

Kitapta yurtiçinde özellikle 1950'lerden sonra Türk dilbilimcilerince Türkçe üzerine yapılan çalışmalara (örn. Demircan: vurgu, ses düzeni) yeterince yer ayrılmamış olması büyük bir eksiklik-tir. Öte yandan 1980 öncesi Türk Dil Kurumu kazanımları ve çalışmaları da gözardı edilmemelidir. Bununla birlikte, özellikle ileri düzeyde dilbilim öğretimi görenlerin, dilbilim geleneği ile tanışık olanların ve Türkoloji ile dilbilim çalışmalarını bağdaştırmak isteyen araştırmacıların bu kitaptan öğrenecekleri çok şey olduğunu düşünüyöruz.

Aralık 1991, Ankara

Boeschoten, H. ve L. Verhoeven (eds.) (1991). *Turkish Linguistics Today*, Leiden: E.J. Brill.